

Det står eurytmi på schemat
i Martinskolan i Stockholm.
Isabel Oljeqvist uttrycker toner
och bokstavs ljud genom rörelser.

RÖRELSENA BLIR ETT SÄTT ATT MÖTAS

Musik och dikt blir rörelse – som blir kunskap, självinsikt och glädje. Inom waldorfpedagogiken kallas det eurytmi och är bärande genom hela skolgången.

TEXT Katarina Bjärvall BILD Robert Blombäck

KLASSEN STIMMAR, SAMLAS, stillnar. Pianisten Elena Kaledina skulle kunna börja spela nu, men hon håller tillbaka fingrarna över tangenterna ytterligare ett par sekunder och väntar in något mer – elevernas förväntan. Först när det känns i rummet att de är beredda att tippa in i rörelsen sänker hon händerna och spritter ut de snabba tonslingorna över golvet. Ett tjugotal tonåringar fladdrar iväg till Edvard Griegs *Fjärilen*.

7A och 7B i Martinskolan söder om Stockholm har lektion i eurytmi, waldorfpedagogikens rörelsekonst.

– Det är en övning i att översätta ord eller musikaliska stämningar till rörelser, berättar Eva Borgström, eurytmilärare sedan 17 år.

Fjärilarna, som smidigt undviker att törna i varandra trots att de ofta rör sig baklänges, följs av rörelser till Harry Martinsons dikt *Smältverkets gård*. Medan Eva Borgström reciterar dikten formerar sig eleverna i kvadrater, fyra och fyra, och uttrycker orden med gester: "en fläck mönja i pannan" – smack med handen mot huvudet; "han slår på en plåt" – stamp med foten i golvet. Rörelserna får känslan av en slamrig bils-krot att växa i den höga salen.

EURYTMI ÄR ETT bärande ämne inom waldorfpedagogiken. Det har funnits i hundra år men rymmer mycket av det som lyfts fram i modern pedagogik, till exempel korsbefruktnings mellan olika uttrycksformer och sinnen. Rörelserna är också ett sätt att gestalta kunskap. Kopplingen till språk är stark; såväl alfabetets ljud som olika grammatiska begrepp kan uttryckas med eurytmi.

På waldorfskolor är det vanligt att låta eurytmin knyta an till ämnena svenska eller historia, genom att till exempel göra eurytmi av en dikt från en viss historisk epok, och att arbeta med matematik genom att uttrycka geometriska former i steg och gester.

Alla elever på alla världens waldorfskolor har eurytmi på schemat under hela skolgången. Formellt har ämnet i svenska waldorfgrundskolor statusen "lokalt tillval" och schemalägs med en lektion i veckan till och med årskurs fem och sedan två. I de yngre åldrarna byter eleverna inför lektionerna om till färgstarka dräkter av en typ som också används när eurytmi utövas som scenkonst, men sjuorna på Martinskolan kommer till lektionen i sina vanliga slitna jeans och tajts.

I de två klasserna ser jag såväl det valpiget busiga som det moget fokuserade och det drömska – kort sagt,

– Jag vill gärna ge dem det finstämda, men också en kontrast till det, säger eurytmiläraren Eva Borgström.

högstadiungars typiskt breda spektrum av lägen i livet. Men flygelns uppfordrande svarta gestalt och salens rymd, där eftermiddagssolen faller in som lakan genom hörnfönstren uppe vid nocken, gjuter allvar över rummet och får eleverna att samlas.

UNDER VÅREN HAR Eva Borgström låtit sjuorna arbeta med motsatser. Eleverna får känna på spänningen mellan det skira och lätta och det hårda och tunga, men också mellan självständighet och styrning – fjärilsrörelserna har varje elev utformat själv medan det är Eva Borgström som har koreograferat fram bils-krotens eurytmi.

– Jag vill få in polariteten som ungdomar lever i, säger hon då lektionen är över och hon kan luta sig bakåt mot väggen, målad i just den syrenlila färg som enligt den antroposofiska färgläran ger bäst andrum för eurytmins rörelser.

Kring eurytmin finns, liksom kring andra estetiska ämnen, en spänning mellan det konstnärliga egenvärdet, njutningen i själva görandet, och det instrumentella, det ämnet kan ge eleverna i form av nytta även för andra ämnen.

Vilket är viktigast för eleverna, eurytmins egenvärde eller det instrumentella?

TANKAR FRÅN ANTI-KENS GREKLAND

Grunden till rörelsekonsten eurytmi lades av antroposofins centralgestalt Rudolf Steiner och hans medarbetare och hustru Marie Steiner-von Sivers under 1910- och 20-talen. De utgick från antika grekiska tankar om symbiosen mellan musik, ord och rörelse. I dag finns eurytmi som scenkonst (konst-eurytmi), som medicinsk metod (läke-eurytmi) och som pedagogik.

Antroposofi är den livs- och världsåskådning som Rudolf Steiner grundlade och som syftar till att sammanföra andliga värden med naturvetenskapliga. Waldorfpedagogiken, central inom antroposofin, lägger stor vikt vid att balansera kunskap och känslomässig utveckling.

Frida Retsö, Isabel Oljeqvist, William Mueller Stark och Ninja Nystedt har två lektioner i eurytmi varje vecka.

»Kopplingen till språk är stark; såväl alfabetets ljud som olika grammatiska begrepp kan uttryckas med eurytmi.«

– Det ger mycket socialt, säger Eva Borgström. De naturliga rörelserna blir ett sätt att mötas där även blyga elever, som kanske inte vill sjunga, kan blomma ut. Det är jättevärdefullt i vår tid när det är så höga krav på att man ska vara på ett speciellt sätt. Fast vi frågar egentligen inte eleverna om det, vi tycker att de ska leva i detta och skapa det på sitt sätt.

Så jag frågar. Två av eleverna, Moa Sandberg och Ylva Tidevall, tycker att eurytmin är ”helt okej” – det är skönt att få röra sig, varva ner, slappna av och

lära sig samarbeta, men ibland kan det bli långtråkigt och då kan man undra: varför ska man ha eurytmi när inga andra skolor har det?

Just detta kan det bli ändring på. I den nya svenska läroplanen för gymnasiet är eurytmi godkänt som en nationell kurs, vilket betyder att skolor även utanför waldorfrörelsen kan erbjuda ämnet inom ramen för det individuella valet. Den nybildade Föreningen för eurytmipedagogik arbetar för att ge ämnet en mer framskjuten plats även inom grundskolan.

I ämnet eurytmi sätts inga betyg, inte ens i nian som är den första årskursen då waldorfelever får betyg i andra ämnen. Men Eva Borgström menar att det är viktigt att visa att det finns flera sätt att prestera bra i eurytmi.

– Jag har redan nu visat nästa års nior att man kan få ett bra omdöme antingen genom att inspireras, skapa själv och blomma ut eller genom att vara iakttagande, skicklig och exakt.

Eurytmin handlar mycket om övning, att känna in ord och musik och träna in steg och rörelser. Mot slutet av &

Grundläggande inom all waldorfpedagogik är att integrera görandet i det teoretiska. Eurytmin är en del av det.

varje läsår brukar Eva Borgströms elever vara så säkra att de kan improvisera fram rörelser i charadlikt övningar. Hon ger dem sammansatta ord – segelbåt, pakethållare – som de får uttrycka, antingen med hjälp av eurytmns rörelsealfabet eller genom andra rörelser de har fått med sig under läsåret.

– Segel och båt kan bli vågor, så här, säger Eva Borgström och låter armarna guppa iväg.

NÅGRA DAGAR SENARE åker jag till Järna, waldorfpedagogikens och antroposofins centrum i Sverige, för att träffa Göran Krantz och Charlotte Veber Krantz. Göran Krantz är doktorand i utbildningsvetenskap vid Plymouth University och ledare för forskningsinstitutet för eurytmi vid Rudolf Steinerhögskolan i Järna. Charlotte Veber Krantz är ansvarig för eurytmilärarutbildningen vid samma högskola.

Men de är inte bara teoretiker; ett par veckor tidigare har de uppfört Lennart Hellsings *Kusin Vitamin* i form av en eurytmiföreställning för yngre barn just i Martinskolans lila sal.

Vad är poängen med eurytmi? Frågan är komplicerad, menar Göran Krantz, eftersom vår kultur är så genomsyrd av instrumentellt tänkande och av att allt ska vara användbart.

– Sedan femton år vet forskningen att det finns ett samband mellan rörelseutveckling, språkutveckling och kognitiv utveckling. Det är inget konstigt med det, säger han.

Charlotte Veber Krantz mastersuppsats om vuxnas upplevelser av eurytmi ligger framför dem på soffbordet. Hon har studerat eurytmin utifrån den amerikanske psykologen Howard Gardners teori om multipla intelligenser. Hon har visat att eurytmin utvecklar inte bara den spatiala intelligensen (som har att göra med rumsuppfattning) och den kinestetiska intelligensen (som är kopplad till muskelrörelser), vilket kanske är självklart, men också den interpersonella (som handlar om att förstå sina medmänniskor) och den lingvistiska (som handlar om språk).

– Eurytmns kvalitet är både intryck och uttryck. Man får fråga sig: hur uttrycker jag tonen, klangen, intervallen? Man tar med sig själv in i musiken och i kunskapandet och förstår på ett djupare plan. Man lär sig tolka världen genom att man *gör* den och *är* den, säger Charlotte Veber Krantz.

Detta har även Göran Krantz sett i de studier av gymnasielever och eurytmi som ligger till grund för den doktorsavhandling han skriver på.

– Det stora resultatet är att eleverna hittar vägen till att känna sig hemma i rörelsen. Att känna sig hemma är en väldigt viktig faktor i livet. De känner sig fria, glada och får hopp, och de vet hur de kan återvända till den känslan.

Katarina Bjärvall är frilansjournalist.
pedagogiska.magasinet@lararforbundet.se